Sivistysvaliokunnalle 24.5.2016

Hallituksen vuosikertomuksesta 2015 puuttuvat lausumat M 2/2014 vp – EK 54/2014 vp

Lausuma 2

Kirjelmässään 54/2014 vp eduskunta on hyväksynyt seuraavan lausuman:

Eduskunta edellyttää, että hallitus selvittää lainsäädännölliset edellytykset alueellisiin kokeiluihin kielivalikoiman laajentamiseksi ilman velvoittavaa toisen kansalliskielen opiskelua.

Kielikokeilua koskeva eduskunnan ponsi (M2/2014vp - EK 54/2014 vp) on tarkoitus toteuttaa osana kärkihanketta ja siitä on raportoitu vuosikertomuksessa osaamisen ja koulutuksen kärkihankkeiden yhteydessä.

Hallituksen vuosikertomuksen 2015 kärkihakkeita koskevassa osassa 2.2.2 sivulla 20 todetaan, että kielten opiskelun lisäämistä ja monipuolistamista koskevaa kärkihanketta on valmisteltu kahdessa osassa. Ehdotusta alueelliseksi kokeiluksi vieraan kielen opiskelun aloittamisesta jo ensimmäisellä luokalla on valmisteltu. Samoin eduskunnan ponnen mukaisen alueellisen kokeilun valmistelu on aloitettu.

Hallitus on 14.4.2016 tarkentanut kärkihankesuunnitelmaansa (Toimintasuunnitelma strategisen hallitusohjelman kärkihankkeiden ja reformien toimeenpanemiseksi 2015–2019 - Päivitys 2016) kuulumaan seuraavasti:

”Mahdollistetaan alueellinen kokeilu kielivalikoiman laajentamisesta eduskunnan hyväksymän ponnen mukaisesti. Selvitetään lainsäädännölliset edellytykset alueellisiin kokeiluihin kielivalikoiman laajentamiseksi ilman velvoittavaa toisen kansalliskielen opiskelua. OKM:n osalta on selvitetty mitä lainsäädäntömuutoksia toimintalainsäädäntöön tarvitaan. Lisäksi asiaan liittyy perusoikeuksien toteutumiseen liittyviä selvitettäviä asioita, joita OKM selvittää yhteistyössä oikeusministeriön kanssa. 9/2016 lainsäädännölliset edellytyksen selvitetty, päättyy 12/2018.”

Lainsäädännöllisten edellytysten selvittelyn osalta valmistelun ollessa vielä kesken, on todettava seuraavaa:

- Kokeilu, jossa toinen kotimainen kieli jätettäisiin pois kaikille yhteisestä perusopetuksen oppimäärästä edellyttää perusopetuslain muutosta. Nykyiset kokeilupykälät eivät mahdollista eduskunnan ponnessa tarkoitettua kokeilua. Esitysluonnos perusopetuslain muuttamiseksi on valmisteilla. Lain tarkkaa voimaantuloajankohtaa ei ole vielä mahdollista määritellä. Lainsäädännön muututtua, kokeiluun osallistuvat tahot tulee valita yhdenvertaisin perustein. Tämä edellyttää hakukierroksen järjestämistä. Koulutukseen liittyvien kokeilujen tarkoituksenmukaisuuden ja tuloksellisuuden varmistamiseksi, kokeiluissa tulee noudattaa kokeilusuunnitelmaa, joka sisältää myös linjaukset kokeilun tulosten raportoinnista ja seurannasta.
- Kokeilun perustuslain asettamia reunaehtoja on pyritty ennakolta selvittämään. Perutuslainmukaisuutta harkitessa on otettava huomioon oppilaiden yhdenvertaisuus ja sivistykselliset oikeudet, esityksen vaikutus kielellisiin oikeuksiin sekä lainsäädäntökokeiluille muun muassa perustuslakivaliokunnassa muotoutuneet vaatimukset.
- Kokeiluja koskevien perustuslaillisten linjausten mukaan kokeilun tulee olla tarkasti rajattu ja kokeilun keston tulee olla sellainen, että se vastaa kokeilun tarkoitusta. Perustuslakivaliokunta on linjannut, että kokeilusäännöksille tulee asettaa voimassaolorajoitus siten, että ne ovat voimassa

vain kokeiluun tarvittavan ajan. Koska kyseessä on henkilön koko opintopolun ja myöhemmän urakehityksen kannalta erittäin merkittävä asia, kokeilun tuloksien seuraaminen on poikkeuksellisen vaativa ja pitkä prosessi. Kokeilun alueelliseen rajaamiseen on oltava perusteltu syy. Mikäli tällaista erityistä syytä ei ole löydettävissä, ei kokeilua ole perusteltua rajata koskemaan vain tiettyä maantieteellistä osaa tai tietyn kielistä opetusta.

- Kokeilu ei mahdollista julkisen vallan poiketa velvoitteestaan taata myös tulevaisuudessa suomeksi ja ruotsiksi annettavat palvelut perustuslain tarkoittamassa tasossa. Tämä asettaa erityisiä rajoitteita kokeilun toteuttamiselle ja sen laajuudelle.
- Kokeiluun osallistuvien oppilaiden oikeuksien kannalta merkityksellistä on, aiheutuuko toisen kotimaisen kielen opiskelun puutteesta yhdenvertaisuusongelma jatko-opintojen ja työn tai viran haun näkökulmasta. Ottaen huomioon perustuslaissa ja kielilaissa säädetyt oikeudet ja kielitaitolain vaatimukset, olisi vaikeaa välttää sellaista tilannetta, että ruotsia osaamattomat eivät voisi jossain vaiheessa elämäänsä joutua muita huonompaan asemaan puuttuvan toisen kotimaisen kielen taitonsa vuoksi. Mahdollisuutta aloittaa toisen kotimaisen kielen opinnot vasta toisella asteella tai korkea-asteella ei voida kaikissa tilanteissa taata.

Kokeilun edellyttämään lakiesitykseen liittyy useita edellä mainittuja perustuslaillisia kysymyksiä, joita punnitaan parhaillaan hallituksen esityksen valmistelussa. Tuleva lakiesitys on saatettava perustuslakivaliokunnan käsiteltäväksi, joka viime kädessä linjaa kokeilun hyväksyttävyyden perusoikeuksien toteutumisen näkökulmasta.